Čabän

Ročník XVII. Číslo 8

2013
august

Mesačník Slovákov Békéšskej Čaby a okolia

Umrel Ladislav Vagaday

Môj najstarší slovenský priateľ bol Ladislav Vagaday. Zoznámila som sa s nim takým spôsobom, že prišiel k nám ako vedúci súboru Mostár koncom leta v roku 1978. Dostala som súbor do starosti, aby som ich povodila po župe. Ešte vtedy som nepoznala župu, takto sa mi stalo, že do Telekgerendásu som viedla autobus cestou 44, lebo som si pamätala odbočku z tej cesty na Telekgeredás. Ďalším medzníkom našim bol Mezőhegyes. tam som cez Komlóš na prvé trafila, domov však v noci , keď bolo všade tma, som nenarazila na správnu cestu, takto sme sa dostali na čabiansku cestu cez Pitvaroš. Vagaday sa mi smial, veď on už chodil v týchto dedinách nie prvý krát. Nocovali vo vtedajšom KISZ tábore, takže sme sa veselili na brehu Kereša. Sľúbila som pol litra barackovici tomu, kto vojde do kanála. Samozrejme som pijatiku stratila. Na tieto príhody nikdy nezabudnem. Neskôr nasledovala spolupráca v oblasti folklórneho tanca a divadelníctva. Nachádzala som im miesto na vystupovanie. Nikdy nezabudnem na predstavenie *Matka* v Komlósi, v ktorej hre Alžbeta Vagadayová hrala hlavnú rolu. A hrala ju veľmi dobre.

Môj priateľ mi umrel. Nebudem mať kde chodiť s deťmi a bez nich. S niektorými starými priateľmi sme sa chystali ho navštíviť do Brezna, lebo sme už počuli o ňom ten zlý koniec. Ale sme sa teraz v lete tam nedostali. Ľutujem. Nikdy viac ho neuvidím. Odpočívaj v pokoji.

Anna Istvánová

József Attila a Zoltán Latinovics

V auguste sme málo takých podujatí mali, ktoré by sa boli vzťahovali aj na nás. Dva týždne sme totiž boli pri Balatóne, čo znamenalo vypadnutie práce dvoch ľudí. Pri našom veľkom jazere nám bolo dobre a krásne. Tešilo nás, že sme boli v dedine Balatonszárszó, tam kde Attila József a Zoltán Latinovics umreli na železničnom prechode, svoj koniec získali na koľajniciach. József Attila sa ponáhľal na svoj nocľah k sestre Jolande, my sme boli ubytovaní presne v tom dome, kde čakali naňho.

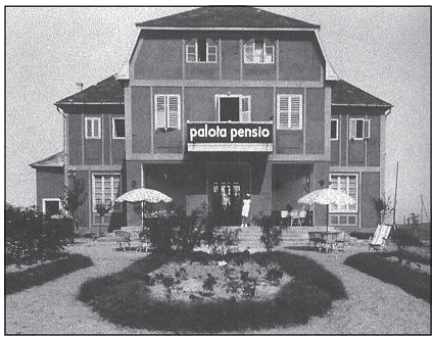

Naše ubytovanie

Pomník József Attila má postavený v parku na voze, ktorý nám pripomína nesladkú udalosť, nosí plno básní, vytesaných zo železa. Je tam aj obnovené múzeum, kde sme aj vošli sa popozerať.

Boli sme aj v ďalšej dedine, pozrieť si aj múzeum Latinovicsa. Oba múzeá boli veľmi krásne zariadené, počúvali a čítali sme si krásne básničky. Boli sme aj v cintoríne, pozrieť si hrob Latinovicsa. Našli sme tam aj jeho brata Bujtora a drahú matku. Bol to pre nás všetkých ohromný zážitok.

Anna Ištvánová

Múzeum Latinovics v Balatonszemesi

Mozaika augusta Čabanov

Na Budínskom hrade

Na Budínskom hrade krúžok Rozmarín a Tímea Teješová prezentovali svoje diela, pričom samozrejme sa zoznámili aj s dielami tam vystavujúcich. Je to velikánsky trojdňový obrad, ktorý sa deje každoročne pred 20-tym augustom. Deje sa tam všetko iba z čistého prameňa.

Postavili aj veľkú výstavu, z vlnených výšiviek, boli medzi nimi aj výšivky Rozmarínu. Ako sme si už na to zvykli, výstavu postavila Anna Botyánszka Illésová, vedúca nášho krúžku.

Anna Istvánová

Zenit

Pozvali sme so Slovenska dychovú hudbu na dychové slávnosti ZENIT z Košíc. Boli to mladí, ktorí tento krát reprezentovali Slovensko. Po vystúpení im každí tlieskal, ako sa patrí. Vystupovali aj v Csorvási a aj na kúpalisku v Csabe, po čom sa i kúpali. Bolo ich spolu 55 ľudí, čo znamenalo, že sme za nich len ubytovanie v internáte platili 300 tisíc Forintov. Čakáme už niekoľko rokov , aby Košice pozvali našu dychovú hudbu na vystúpenie k nim.

ai

V Detve

Boli sme sa predstaviť aj na Slovensku v Detve, kde sa koná každoročne veľký jarmok. Prišlo tam desať našich ľudí. Robili veľkú parádu. Pán predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí pán Furdík si kúpil aj dva obrusy od našich žien. Sme na ne pyšné

Čabianske leto a jeseň so slovenským duchom

S odovzdaním nového hlavného námestia Békešskej Čaby od začiatku júna sa pustila na cestu séria programu mesta pod názvom Čabianske večere. Skoro každý deň sa niečo dialo, koncert, prednášky herne, šport atď. V série bol zaradený aj Slovenský večer Radničných večerov, ZENIT, kde hrali aj Košičania, ako aj v auguste pred Hotelom Fiume spevokol Orgován zahral prechádzajúcim slovenské ľudové piesne. Teda slovenský duch aj cez leto a skorú jeseň „sa túlal“ po centre Čaby.

red

Číslo 101

Na eminentnom mieste centra mesta stojí vysoký pomník čabianskeho pešieho pluku č. 101 prvej svetovej vojny (z Čaby a zo župy šlo na front 60% obrancov, ktorí bojovali medzi 1914-1918, a v novembri sa vrátili menej o viac tisíc). Obelisku postavil práporčík pluku Mihály Belanka. Bol prvým obeliskom takéhoto rázu v Maďarsku (02.08.1923-posvätenie). Po druhej svetovej vojne ho zbúrili a zahrabali, ale na vplyv 1956-ého povstania na tri časti rozbitý obelisk vyhrabalipod vedením učiteľa Pála Fekete, rekonštruovali a znovu postavili na to isté miesto. Na 90. výročie posvätenia Čabiansky spolok ochranárov a skrášliteľov mesta a Čabiansky klub ozbrojených síl organizovali pamätnú slávnosť. Na zasadnutí prednášal dr. Jároli József, predseda ochranárov mesta a Siposné prof. dr. Kecskeméthy Klára, plukovníčka - bývalá žiačka čabianskej slovenskej školy. Pri pomníku po prednáškach sa rozpame ätal o dejín aj István Komáromi, riaditeľ Gymnázia Andrássyho – čo bol pôvodne základňou pluku č. 101 -; a na pripomenutie toho, že medzi vojakmi boli aj slovernského pôvodu, Čabianska ružička zaspievala vojenské piesne z I. svetovej vojny, medzi ktorým bola aj pieseň, ktorú spieval z frontu vrátený vojak Márton Károlyi, otec členky Čabianskej organizácie Slovákov – Józsáné. Spev znel so prievodom harmoniky s Valériou Bihariovou, bručáku Pavlom Záhorszkým a citary Ildiky Ocsovszkej, napokon kto zostavil aj kyticu najnovšieho zbierania vojenských piesní. Nakoniec pri dychovej hudby kapely Štefana Lustyika každý kládol svoj hold pri pomníku a mnohí sa rozpamätali na vojenské príbehy svojej rodiny.

red

Citary na hlavnom námestí

Deň Sv. Štefana mesto oslavovalo s bohatým kultúrnym programom, v rámci ktorého vystupovali kultúrne telesá celokrajinským uznaním ako aj významné miestne kultúrne spolky. Slovenskú kultúru prezentovali: tanečná skupina Balassi, tanečná skupina Csaba a citarová skupina Rosička z Kétšoproňu. Rosička vystúpila v najväčšej horúčave na ústrednom javisku hlavného námestia, do ich programu napokon zapojilo sa aj obecensto so spevom. Po programe v Hotely Fiume sa stretli s Jánom Sutyinszkim, pedagógom, skladateľom, dirigentom a spisovateľom učebníc. Pán Sutyinszki hodnotil ich hru, odovzdal svoje odborné odporúčania a informoval ich aj o svojej práci. Pri písaní učebníc skomponoval viac skladieb slovenského rázu, z ktorých vyzdvihol Slovenské melódie, alebo Okolo Šopronu ktorú skomponoval pre čabiansku dychovku železničiarov. Oni to zahrali na samých zahraničných vystúpeniach, ako aj na kvalifikovaní. Po informácii sa konzultovalo v samých odborných otázkach a zaznel spoločný spev. Účastníci pozitívne sa vyjadrili stretnutia a vyslovili svoj nádej ďalších takých konzultácií, čo pri odbornom zdokonaľovaní sa slúžilo by aj udržiavaniu slovenskej kultúry.

Na záver podujatia Martin Vozár v mene predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov poďakoval za vystúpenie a odborné poradenstvo a Alžbeta Ancsinová v mene organizátorov vyzdvihla vystúpenie citaristov.

aa

Jablkový deň

16. a 17-ho augusta sa konal v Csabaszabadi sviatok, keď oslavovala dedinka 20 ročné výročie osamostatnenie sa. Okrem predsedu miestneho krúžku Mateja Kesjára bola tam aj primátorka Attiláné Szeverényiová, ktorí hovorili o vývoji obce. Boli prítomní okrem tam žijúcich domáci v záujme toho, aby sa z malej dedinky rozvinula samostatne zmýšľajúca dedina.

Je zaujímavé, že Csabaszabadi si založilo aj svoje vyznamenanie *Za Slovákov v Čabasabady*. Môžeme byť pyšní na to, že obdarovali vyznamenaním tetu Eržiku, Ancsin Pálnét za jej všestrannú pomoc.

Anna Istvánová

pokračovanie na strane 4.

pokračovanie z 3. strany

Prvý deň oslavy Župná knižnica otvorila v obci svoju pobočku, ktorú odovzdala pre verejnosť riaditeľka župnej knižnici Szilvia Rakonczás. V novej sále drevorezbár László Szelekovszki prednášal o kaštieľoch župy Békéš, upútajúc pozornosť na kastieľ Beliczaiovcov v Čabasabady. Potom Matej Kesjár predseda miestnej slovenskej samosprávy prednášal o živote osady odbočujúc na dlhodobý, dobrý, družobný styk s Hradišťom, delegácia ktorého bola prítomná na oslavách.

Na druhý deň prebiehal Deň jabĺk, na ktoré podujatie zavítal aj primátor mesta Békešskej Čaby Gyula Vantara a parlamentný poslanec, zastupiteľ župnej samosprávy Peter Tolnai, ktorý vyzdvihol, že „V župe Békéš žije slovenská kultúra, a v takej podobe ako jablko z Čabasabady: vkusné, zdravé, plno vitamínu."

Vyznamenanie Za Slovákov v Čabasabady udelili po prvýkrát: Jozefovi Palkovcovi, bývalému starostovi obce Hradište – post humus, Ilone Zsibritovej slovenskej aktivistke, Drahošovi Katona – za posilnenie družobného styku Čabasabady-Hradište, Pavlovi Koczihovi dodnes aktívnemu pomocníkovi miestnych Slovákov a Alžbete Ancsinovej. Po odovzdaní uznaní nasladovala slovenská bohoslužba, slúžil Zoltán Nagy. Pritom vo dvore už prebiehala gastronomická zložka akcie s kultúrnym programom, kde okrem miestnych účastníkov a družobného mesta prezentovali sa gazdinky a speváci z Medešu, z Poľného Berinčoku, z Békešskej Čaby a z Telekgerendášu. V sieni bola výstava detských kresieb najmä o ovocí.

Tretí deň prebiehali futbalové preteky a veselé športové hry.

aa

Stretnutie v Kétšoproni

V župe rad za radom prebiehali sviatočné programy z príležitosti Dňa Sv. Štefana, v rámci ktorými sa prezentovali svoju kultúru aj Slováci, program ktorých pozrel aj Štefan Daňo generálny konzul SR.

V Kétšoproni spomenuli si osamostatnenie osady, veď predtým patrili k Békešskej Čabe, dotiaľ kým za úrodnú pôdu čabianski katolícki Slováci začali tam vytvoriť sálaše, časom postavili školu a kostol. Obyvatelia dodnes zachovajú slovenské tradície a kultúru. Primátor osady Sándor Völgyi vyzdvihol usilovnosť Slovákov. „Osada sa vypína z radu spoločnosti okresných malých osád, čo dosiahli s príkladným hospodárením, ochranou prostredia" – povedal vo svojom príhovore Gyula Vantara primátor Čaby, parlamentný poslanec.

Kultúrny program obohatili samé slovenské skupiny, ako: Čabačúďania so slovenskými piesňami a citarou, spevokol Csaba a členovia čabianskeho slovenského klubu v spoločnom programe s čabianskymi slovenskými piesňami a speváci z Poľného Berinčoku s berínskymi melódiami, z Telekgerendášu, z Kondorošu a z Kamutu so slovenskými piesňami župy békéš.. V programe so špičkovým folklórnym predstavením vystúpili hostia družobných osád – zo Slovenska Hriňová a z Rumunska Kisiratos. Program uzavrelo vystúpenie žiakov miestnej školy, spevokol Horenka pod vedením Pirosky Majerníkovej a citarová skupina Rosička.

Podujatie sa končilo s odovzdaním pamätných keramík, spoločným obedom a spoločným spevom.

aa

Dobré porady

S blížením sa jesene, s premenou prírody a častej zamračenosti každí sa troška zarmúti a začína porozmýšľať sa o živote, o samých témach. Niekoľko myšlienok, aby jedna téma vypadla z našich zarmútených myšlienok:

AKO OSTAŤ MLADÝM...

1. Zahoďte nepodstatné číslovky.

Sú to vek, hmotnosť a výška.

Nech sa starajú o ne lekári. Platíte ich za to.

2. Ponechajte si len veselých priateľov.

Hundroši vás stiahnu dole.

(Nezabúdajte na to, ak ste jeden z tých hundrošov!)

3. Neustále sa učte:

Učte sa o počítačoch, remeslách, záhradníctve, čokoľvek.

Nikdy nenechajte svoj mozog odpočívať. „Nevyužitá myseľ je dielňou diabla."

A meno toho diabla je Alzheimer!

4. Tešte sa z jednoduchých vecí

5. Často sa smejte, dlho a nahlas. Smejte sa, až kým nebudete lapať po dychu.

A ak máte priateľa, ktorý vás rozosmeje, strávte s ním čo najviac času!

6. Prípadné slzy:

Dajú sa vydržať, zarmútia a zmiznú.
Jediná osoba, ktorá je pri nás celý život, sme my sami.

ŽITE, kým ste naživе.

7. Obklopte sa tým, čo milujete:

Či už je to rodina, domáce zvieratko, darček na pamiatku, hudba, rastlina, záľuba, čokoľvek.

Váš domov je vaše útočište.

8. Dbajte o svoje zdravie:

Ak je dobré, chráňte si ho .

Ak nie je stabilné, zlepšite si ho.

Ak si ho nemôžete zlepšiť sami, vyhľadajte pomoc.

9. Nepodnikajte výlety s pocitom viny.

Choďte na výlet do nákupného strediska, hoci aj do zahraničnej krajiny, ale NECHOĎTE tam, kde pociťujete vinu.

10. Povedzte ľuďom, že ich máte radi, že ich milujete - pri každej príležitosti.

A ak to nepošlete aspoň štyrom osobám - koho to bude zaujímať?

Ale predsa len sa podeľte o to s niekým

Pod Bradlom

Martin Vozár, člen predsedníctva Čabianskej organizácie Slovákov a riaditeľ Hotelu Fiume začiatkom augusta nás obdaroval s propagačným materiálom zo Slovenska, ktorú mu sprostredkoval Ján Valihora štatutár o.z. Penzióny Pod Bradlom. Pán Valihora sa venuje vidieckemu cestovnému rúchu v kopaničiarskom regióne Pod Bradlom, do okruhu ktorého zaradí aj tradičnú gastronómiu, o čo vyjadril záujem aj ohľadom Dolnej zeme. Ich stretnutie sa plánovalo na august. Materiál v rámci projektu Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka pozostáva zo štyroch zošít, ktoré obsahujú mapu subregiónu, penzióny, popis príznačností kraja (pod titulom Kraj slivkových samôt) a možno povedať opis ich jedinečného symbolu(perko):

„K identite spoločenstiev i identite jednotlivcov patrí aj z generácie na generáciu odovzdávané nehmotné kultúrne dedičstvo. Možnos doň zaradiť ústne šírené jazykové a literárne prejavy, diela dramatického, hudobného a tanečného umenia, zvyky a tradície, historické udalosti i miestne názvy. K nehmotnému kultúrnemu dedičstvu Brezovej pod Bradlom tak patria nielen bohatý folklór, ústne podania či miestne názvy, ale aj tradícia vitia a používania brezovského perka.“

„Čo je Brezovské perko

Je to malá kytička z voňavých bylín. Tieto byliny si každá dievka dopestovala vo svojej záhradke a keďže to boli trvalky, v každom ročnom období mohla uviť a darovať perko. Zloženie perka nebolo striktne dané, prospôsobovalo sa tomu, čo bolo k dispozícii, nikdy však nesmeli chýbať muškát a viaceré voňavé byliny.

Podľa pani Viery Mikulčíkovej, ktorá sa zaslúžila o znovuuvedenie perka do života, sa perko skladá z nasledujúcich bylín (ako prvé uvádzame staré brezovské názvy, v zátvorkách dopĺňame slovenské názvy):

– šalvija (šalvia)
– nevendul a(levanduľa)
– ruta
– rozmarín
– ščubríček (saturejka)
– rojovník (medovka lekárska)
– marí list (marolist väčší)
– jabĺčkový muškát (list z voňavého muškátu)
– obyčajní muškát (kvet a list kruhového muškátu)

Ďalší možný variant zloženia perka ponúka znalkyňa a zberateľka miestnej ľudovej kultúry pani Jela Juríčková. Uvádza, že v žiadnej brezovskej záhradke nesmeli chýbať nasledujúce voňavé bylinky, aby bolo z čoho uviť perko:

– božie drefkco (palina božie drievko)
– marí list (marolist)
– rojovník (medovník lekárska)
– ščubríček (sturejka)
– rozmarín
– muškát s červenými kvetmi, aj vonaví citrónoví

Živý parfém

Perko malo široké využitie. Viera Mikulčíková uviedla, že okrem prejavu lásky k mládencovi sa perko používalo aj ako ozdoba dievčaťa, idúceho do kostola. Tento „živý parfém“ plnil v kostole funkciu „záchrany“ a životabudiča. Počas kázne sa stávalo, že mladé dievčatá, buď po celotýždennej práci alebo možno aj po prebdenej noci s milým, pociťovali únavu. Práve privoňaním perka sa každá vzpružila a mohla tak pokračovať v načúvaní slova Božieho. Z rozhovorov našich starých materí sa dozvedáme, že nie každá dievka mala v kostole perko, ale dobrým zvykom bývalo, že si ho posúvali od jednej k druhej v rámci lavice. „

„Brezovské perko, cenný prvok ľudovej kultúry Podbriadlanskeho kraja, právom patrí k nehmotnému kultúrnemu dedičstvu Slovenska.

V súčasnosti získava používanie brezovského perka nový rozmer – ako autentický darček vzácnym návštevníkom Štefánikovho kraja, malebného kraja slivkových samôt.”

Čabän
Mesačník Slovákov Békéšskej Čaby a okolia

Vydavateľ: Čabianska organizácia Slovákov
Za vydávanie zodpovedajú
predseda ČOS Michal Lásik
a úradujúca predsedníčka Anna Istvánová
(redaktorka Čabäna)
Adresa redakcie:
Dom slovenskej kultúry
5600 BékešskáČaba, Námestie Kossutha 10
Tel., fax: (66) 321-771, (66) 441-750
www.slovak.hu
E-mail: szlovakhaz@gmail.com
Fotografie: Redakcia
Sadzba, grafická úprava, tlačiareň:
Progresszív Nyomda Kft.,
Békéscsaba, Erkel u. 2.
Náš mesačník vychádza bezplatne,
v náklade 500 výtlačkov, s finančnou podporou
Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí
ISSN 1588-3256